

**การยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) เชิงระบบ:
การบูรณาการแนวทางการพัฒนาระบบการศึกษาและศาสตร์แห่งการพัฒนา
Systemic Enhancement of O-NET Achievement: Integrating Systems Approach to
School Improvement and Improvement Science**

ขจรเกียรติ ชลเทพ^{1*}
Khajornkiet Chonlathep^{1*}

Received: September 08, 2025; Revised: February 27, 2026; Accepted: April 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงนวัตกรรมในการแก้ไขปัญหาวิกฤตคุณภาพการศึกษาไทย ผ่านการวิเคราะห์พลวัตของผลการทดสอบ O-NET ที่มีความผันผวนและความซับซ้อนสูง การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสารที่มีความเข้มข้น โดยประยุกต์ใช้กระบวนการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงคุณภาพผ่านตารางเมทริกซ์การสังเคราะห์ เพื่อถอดรหัสปัจจัยความสำเร็จจากกลุ่มประเทศสมรรถนะสูง และงานวิจัยเชิงวิเคราะห์ทอณิธาน ผลการสังเคราะห์นำไปสู่การพัฒนา "วงจรการยกระดับผลสัมฤทธิ์เชิงระบบ (Systemic Achievement Enhancement Cycle: SAEC)" ซึ่งเป็นนวัตกรรมกระบวนการที่ผสมผสานโครงสร้างของ "แนวทางการพัฒนาระบบ" เข้ากับพลวัตของ "ศาสตร์แห่งการพัฒนา" ประกอบด้วยระยะขับเคลื่อนสำคัญ 4 ระยะ ได้แก่ 1) การวินิจฉัยและกำหนดเป้าหมายบนฐานข้อมูล 2) การสร้างศักยภาพและออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ 3) การนำไปใช้และปรับปรุงผ่านวงจรปฏิบัติการแบบวนซ้ำ และ 4) การจัดการความรู้และขยายผล บทความนี้ยังได้นำเสนอการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ถึงความลักลั่นระหว่างการนำทฤษฎีสากลมาปรับใช้ในบริบทไทย และเสนอแนะเชิงนโยบายที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจากระบบความรับผิดชอบแบบควบคุม สู่ระบบความรับผิดชอบที่เน้นความชาญฉลาดผ่านกลไก "พื้นที่นวัตกรรม O-NET" เพื่อสร้างวัฒนธรรมการใช้ข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การยกระดับผล O-NET การจัดการศึกษาเชิงระบบ ศาสตร์แห่งการพัฒนา การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน สมรรถนะเชิงระบบ

¹นักวิชาการอิสระ

¹Independent scholar

Corresponding Author e-mail: kchonlathep@gmail.com

Abstract

This academic article aims to propose an innovative conceptual framework to address the chronic quality crisis in Thai education, analyzing the volatility and complexity of Ordinary National Educational Test (O-NET) scores. Employing a rigorous documentary research methodology, this study utilizes a "Qualitative Synthesis Matrix" to decode success factors from high-performing education systems and meta-analytic research. The synthesis yields the "Systemic Achievement Enhancement Cycle (SAEC)," a process innovation that integrates the structural stability of the "Systems Approach" with the dynamic agility of "Improvement Science." The framework comprises four key phases: 1) Systemic Diagnosis and Goal Setting, 2) Capacity Building and Co-Design, 3) Iterative Implementation via PDSA cycles, and 4) Knowledge Scaling. The article provides a critical analysis of the incongruities involved in adapting global theories to the Thai context and advocates for a policy paradigm shift from "Judgmental Accountability" to "Intelligent Accountability." Concrete mechanisms such as "O-NET Innovation Sandboxes" are proposed to foster a data-driven culture that sustainably enhances student competency tailored to local contexts.

Keywords: O-NET Achievement Enhancement, Systemic Education Management, Improvement Science, Classroom Action Research, Systemic Competency

บทนำ

ในภูมิทัศน์ของการศึกษาไทยร่วมสมัย การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) มิใช่เพียงเครื่องมือทางสถิติเพื่อการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่ O-NET ทำหน้าที่เป็น "ดัชนีชี้วัดสมรรถนะเชิงระบบ" (Systemic Competency Indicator) ที่สะท้อนถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกลไกการบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2565) สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงประจักษ์ในรอบทศวรรษที่ผ่านมาบ่งชี้ถึงสภาวะวิกฤตที่ทับซ้อน (Polycrisis) ของคุณภาพผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาพร้อมกับผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA 2022) ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ที่พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยเพียง 21 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD (33 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญ (สถาบันส่งเสริมการสอน

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2567) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันยังอาจติดกับดักของการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) และการท่องจำเนื้อหา (Rote Learning) ซึ่งไม่เพียงพอที่จะสร้างทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking Skills) อันเป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จทั้งในการสอบ O-NET และการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

เมื่อพิจารณาเจาะลึกถึงพลวัตของคะแนนเฉลี่ย O-NET ในช่วงปีการศึกษา 2565-2567 ดังปรากฏในตารางที่ 1 พบลักษณะของปัญหาที่มีความไม่เป็นเส้นตรง และมีความจำเพาะสูงในแต่ละรายวิชาและบริบท

ตารางที่ 1 สรุปและวิเคราะห์แนวโน้มคะแนนเฉลี่ย O-NET (ปีการศึกษา 2565-2567)

ระดับชั้น	วิชา	ปี 2565	ปี 2566	ปี 2567	การวิเคราะห์แนวโน้มและข้อสังเกต
ประถมศึกษา ปีที่ 6	ภาษาไทย	53.89	57.30	54.20	ผันผวน (สูงขึ้นแล้วลดลง)
	ภาษาอังกฤษ	37.62	37.32	33.49	ลดลงต่อเนื่องอย่างมีนัยสำคัญ
	คณิตศาสตร์	28.06	29.96	28.06	คงที่ (ไม่มีพัฒนาการเชิงบวก)
	วิทยาศาสตร์	39.34	40.75	29.21	ลดลงรุนแรง (วิกฤต)
มัธยมศึกษา ปีที่ 3	ภาษาไทย	52.95	50.73	48.93	ลดลงต่อเนื่อง
	ภาษาอังกฤษ	32.05	31.76	30.93	ลดลงต่อเนื่อง
	คณิตศาสตร์	24.39	25.38	26.53	เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (สัญญาณบวก)
	วิทยาศาสตร์	33.32	30.00	34.22	ผันผวน (ลดลงแล้วฟื้นตัว)
มัธยมศึกษา ปีที่ 6	ภาษาไทย	44.09	40.78	42.21	ผันผวน (ลดลงแล้วฟื้นตัว)
	สังคมศึกษาฯ	33.00	33.09	35.77	เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (สัญญาณบวก)
	ภาษาอังกฤษ	23.44	26.19	30.61	เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (สัญญาณบวก)
	คณิตศาสตร์	21.61	19.96	21.76	ผันผวน (ลดลงแล้วฟื้นตัว)
	วิทยาศาสตร์	28.08	29.09	28.95	คงที่ (ไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญ)

ที่มา: ปรับปรุงจาก สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2568

จากตารางที่ 1 ข้อมูลเชิงสถิตินี้บ่งชี้ว่าปัญหาหลัสมฤทธิ์ทางการเรียนมีความซับซ้อน (Complexity) เกินกว่าจะแก้ไขได้ด้วยมาตรการเดียวแบบปูพรม (One-size-fits-all) จากส่วนกลาง หรือการมุ่งเน้นเพียงยุทธวิธี "การติวข้อสอบระยะสั้น" (Test Preparation) ซึ่งพิสูจน์แล้วว่าไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมหรือคุณภาพการเรียนรู้ที่ยั่งยืนได้ (ชลธิชา เพชรานรากร และคณะ, 2563; Fullan, 2016) นอกจากนี้ ปณิศา หัสปราบ และนันทนา จันทพันธ์ (2565) ยังชี้ให้เห็นว่าการใช้ผลสอบเพื่อการพัฒนาคุณภาพยังขาดประสิทธิภาพในระดับปฏิบัติการ สิ่งทีระบบการศึกษาไทยยังขาดแคลนมิใช่ทรัพยากร

แต่คือ "พิมพ์เขียวเชิงกระบวนการ" (Process Blueprint) ที่สามารถเชื่อมโยงนโยบายระดับมหภาคลงสู่การปฏิบัติในระดับห้องเรียนได้อย่างไร้รอยต่อ บทความวิชาการนี้จึงมุ่งนำเสนอการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อตอบโจทย์ดังกล่าว โดยการบูรณาการ "แนวทางการพัฒนาระบบการศึกษา" (Systems Approach) และ "ศาสตร์แห่งการพัฒนา" (Improvement Science) เข้าด้วยกัน

ประเด็นเนื้อหาที่นำเสนอ

1. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

เพื่อให้ได้มาซึ่งกรอบแนวคิดที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง บทความนี้ได้ดำเนินการผ่านระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยเน้นกระบวนการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Synthesis) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานที่รัดกุม ดังนี้

1.1 เกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร (Inclusion Criteria)

ผู้เขียนได้กำหนดกลยุทธ์การเลือกตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) เพื่อคัดกรองแหล่งข้อมูลที่มีคุณภาพสูง จำนวน 4 ประการ ได้แก่

Criterion 1: การมีส่วนร่วมในการสร้างทฤษฎีพื้นฐาน (Grounding Theory Contribution): คัดเลือกเฉพาะงานวิจัยที่เป็นรากฐานของทฤษฎี Systems Approach และ Improvement Science โดยเน้นงานต้นฉบับ เช่น งานของ Bryk et al. (2015) เรื่อง Learning to Improve และงานของ Hanover Research (2020) เรื่อง A Systems Approach to Support School Improvement

Criterion 2: หลักฐานเชิงนโยบายและการเปรียบเทียบระดับนานาชาติ (Policy Evidence & International Comparison): คัดเลือกรายงานฉบับสมบูรณ์จากองค์การระหว่างประเทศที่มีความน่าเชื่อถือสูง โดยเฉพาะองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ซึ่งมีการวิเคราะห์ระบบการศึกษาผ่านผลการประเมิน PISA อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

Criterion 3: กรณีศึกษาเชิงลึกของความสำเร็จ (In-depth Case Studies of Success): คัดเลือกแหล่งข้อมูลที่วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของประเทศสมรรถนะสูงอย่างเจาะจง ได้แก่ ฟินแลนด์ สิงคโปร์ และเอสโตเนีย (EDEN Digital Learning Europe, 2022; Ng, 2017; Sahlberg, 2021) เพื่อถอดบทเรียนเชิงระบบ

Criterion 4: ความเกี่ยวข้องกับบริบทของประเทศไทย (Contextual Relevance): คัดเลือกงานวิจัยและรายงานสถานการณ์การศึกษาไทยที่วินิจฉัยปัญหาเชิงโครงสร้างและการใช้ผล O-NET เพื่อให้มั่นใจว่ากรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจะสอดคล้องกับบริบทปัญหาจริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564; อุมารพร เชิดนอก, 2563)

1.2 การประกันคุณภาพข้อมูล (Data Quality Assurance)

เอกสารทุกระดับที่ผ่านการคัดเลือกได้ถูกตรวจสอบคุณภาพผ่านหลักการ 3 ด้าน คือ

1.2.1 ความจริงแท้ (Authenticity): เน้นการใช้ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิหรือรายงานฉบับเต็ม แทนการอ้างอิงจากบทคัดย่อหรือบทสรุปข่าว

1.2.2 ความน่าเชื่อถือ (Credibility): พิจารณาจากแหล่งตีพิมพ์ที่เป็นวารสารวิชาการที่มีการตรวจสอบคุณภาพ (Peer-reviewed Journals) ระดับนานาชาติและระดับชาติ

1.2.3 ความเป็นตัวแทน (Representativeness): ตรวจสอบว่าแนวคิดที่นำมาใช้นั้นเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการกระแสหลัก และเป็นตัวแทนของทฤษฎีนั้น ๆ อย่างแท้จริง

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Related Concepts and Theories)

เพื่อให้การนำเสนอกรอบแนวคิด "วงจรการยกระดับผลสัมฤทธิ์เชิงระบบ (SAEC)" มีความหนักแน่นทางวิชาการ บทความนี้ได้สังเคราะห์ฐานคิดสำคัญ 3 ประการ ที่เปรียบเสมือนเสาหลักของโมเดล ดังนี้

2.1 แนวทางการพัฒนาระบบการศึกษา (Systems Approach to School Improvement)

แนวคิดนี้มองสถานศึกษาเป็นระบบนิเวศ (Ecosystem) ที่มีความซับซ้อน ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก กรอบแนวคิด "4 Domains of Rapid Improvement" ของ The Center for School Turnaround and Improvement (2024) ได้จำแนกองค์ประกอบวิกฤต 4 ด้าน ที่ต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกัน คือ

2.1.1 ภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Leadership for Turnaround): ผู้นำที่กล้าตัดสินใจบนฐานข้อมูลและมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ

2.1.2 การพัฒนาบุคลากร (Talent Development): การสร้างครูที่มีสมรรถนะสูงและการรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพ

2.1.3 การพลิกโฉมการเรียนการสอน (Instructional Transformation): การปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและอิงมาตรฐาน

2.1.4 วัฒนธรรมองค์กร (Culture Shift): การสร้างวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ ความรับผิดชอบ และความเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้เรียน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Meta-analysis ของ Leithwood และ Sun (2012) ที่ยืนยันว่าการขับเคลื่อนองค์ประกอบเหล่านี้อย่างสอดประสานส่งผลทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ

2.2 ศาสตร์แห่งการพัฒนา (Improvement Science)

ในขณะที่ Systems Approach บอกว่า "ต้องพัฒนาอะไร" (What) ศาสตร์แห่งการพัฒนาทำหน้าที่บอกว่า "จะพัฒนาอย่างไร" (How) โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบวนซ้ำผ่านวงจร Plan-Do-Study-Act เพื่อทดสอบสมมติฐานการเปลี่ยนแปลงในบริบทจริง (Anderson et al., 2024) หัวใจสำคัญคือการไม่รอให้มีแผนที่สมบูรณ์แบบก่อนลงมือทำ แต่เน้นการเรียนรู้เร็ว (Fail Fast, Learn Faster) จากข้อมูลป้อนกลับ

และปรับปรุงแก้ไขอย่างทันท่วงที ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถระบุจุดคานงัดของระบบ และดำเนินการแก้ไข ปัญหาได้ตรงจุด แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักการการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ที่ส่งเสริมให้ครูเป็นนักวิจัย ผู้แก้ปัญหา (สุวิมล ว่องวานิช, 2559)

2.3 บทเรียนจากระบบการศึกษาสมรรถนะสูง

จากการสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ และเอสโตเนีย พบปัจจัยร่วมเชิงระบบที่สำคัญ ดังนี้

2.3.1 ความเป็นมืออาชีพและการให้อิสระทางวิชาการ: ทั้งฟินแลนด์และเอสโตเนีย มุ่งเน้น การสร้างครูที่มีคุณภาพสูงและให้อิสระในการจัดการเรียนรู้ มากกว่าการควบคุมด้วยระบบตรวจสอบจาก ส่วนกลางที่เข้มงวด (OECD, 2023; Sahlberg, 2021)

2.3.2 ความสอดคล้องของหลักสูตรและการพัฒนาต่อเนื่อง: สิงคโปร์ใช้นโยบาย "Teach Less, Learn More" เพื่อลดปริมาณเนื้อหาแต่เน้นความลึกซึ้ง และมีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง (Ng, 2017)

2.3.3 การใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนา: การประเมินผลถูกใช้เพื่อการวินิจฉัยและพัฒนาระบบการสอน มิใช่เพื่อการตัดสินให้ครูให้โทษเพียงอย่างเดียว (OECD, 2023)

แม้ว่าการทดสอบ PISA และ O-NET จะมีวัตถุประสงค์และรูปแบบข้อสอบที่แตกต่างกัน แต่เป้าหมาย ปลายทางคือการวัดสมรรถนะ (Competency) ของผู้เรียนเช่นเดียวกัน งานศึกษาของ OECD (2023) ชี้ให้เห็น ว่า ระบบการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการสอบ PISA เช่น ฟินแลนด์ สิงคโปร์ ไม่ได้มุ่งเน้นที่การติวข้อสอบ แต่เน้นที่การสร้างปัจจัยพื้นฐานเชิงระบบ เช่น คุณภาพครูและหลักสูตรที่เน้นกระบวนการคิด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ เป็นปัจจัยสากลที่จำเป็นสำหรับการยกระดับผลสัมฤทธิ์ในการทดสอบมาตรฐานทุกประเภทรวมถึง O-NET ดังนั้น การนำบทเรียนจากกลุ่มประเทศ PISA High Performers มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด SAEC จึงมี ความสมเหตุสมผลและน่าเชื่อถือในเชิงหลักการ

3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์กรอบแนวคิด (Analysis and Synthesis of the Framework)

ในการพัฒนาโมเดล SAEC ผู้เขียนได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลผ่านกระบวนการจับคู่ปัญหาและ ทฤษฎี (Problem-Theory Mapping) เพื่อให้มั่นใจว่ากรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองต่อประเด็น ปัญหาเรื้อรัง (Pain Points) ของบริบทการศึกษาไทยได้อย่างตรงจุด ตารางที่ 2 แสดงเมทริกซ์การสังเคราะห์ (Synthesis Matrix) ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงตรรกะ ดังนี้

ตารางที่ 2 เมทริกซ์การสังเคราะห์กรอบแนวคิด SAEC (The SAEC Synthesis Matrix)

ประเด็นวิกฤตใน บริบท O-NET	มุมมองจากแนวทาง การพัฒนาระบบ	มุมมองจากศาสตร์ แห่งการพัฒนา	ผลลัพธ์การสังเคราะห์สู่ โมเดล SAEC
ความซับซ้อนของ ปัญหา: คะแนนสอบ ผันผวนและจำเพาะใน แต่ละบริบทไม่สามารถ แก้ด้วยสูตรสำเร็จเดียว	Focus on Ecosystem: มอง โรงเรียนเป็นระบบนิเวศ เน้นการระบุจุดความขัดแย้งที่ แท้จริง	See the System: ใช้ ข้อมูลเพื่อ "มองเห็น" การทำงานของระบบ ไม่ใช่แค่ดูตัวเลขผลลัพธ์ เน้นการหาต้นเหตุ	ระยะที่ 1: Systemic Diagnosis เปลี่ยน O-NET จากเครื่องมือ ตัดสิน เป็น "เครื่องมือ วินิจฉัย"
ความขาดแคลนด้าน สมรรถนะ: ครูขาด ทักษะการวิเคราะห์ ข้อสอบและการสอน คิดขั้นสูง (HOTS)	Talent Development: การ พัฒนาบุคลากรคือหัวใจ ต้องสร้างภาวะผู้นำทาง วิชาการ	Problem-Specific focus: รวมตัวกัน แก้ปัญหาที่จำเพาะ เจาะจง เน้นผู้ปฏิบัติงาน เป็นศูนย์กลาง	ระยะที่ 2: Capacity Building & Co-Design ใช้ PLC เป็นฐานในการ "ออกแบบร่วม" นวัตกรรม การสอน
ความล้มเหลวในการ นำไปใช้: นโยบายดีแต่ ปฏิบัติไม่ได้จริง หรือ ทำแบบไฟไหม้ฟาง	Instructional Transformation: การ เปลี่ยนแปลงต้องเกิดที่ ห้องเรียน ต้องการ โครงสร้างสนับสนุน	Iterative Inquiry (PDSA): การเรียนรู้ผ่าน การลงมือทำแบบวนซ้ำ เน้นการปรับปรุงหน้า งานทันที	ระยะที่ 3: Iterative Implementation การ ทดลองใช้แบบ Micro- pilot และปรับปรุง รายวัน
การขาดความยั่งยืน: คุณภาพผูกติดกับตัว บุคคล เมื่อเปลี่ยน คนงานก็หยุดชะงัก	Culture Shift: สร้าง วัฒนธรรมองค์กรที่ เข้มแข็งและความ รับผิดชอบร่วมกัน	Networked Improvement: สร้าง เครือข่ายเร่งการเรียนรู้ และการจัดการความรู้	ระยะที่ 4: Knowledge Scaling ถอดบทเรียนสู่ มาตรฐานใหม่ขององค์กร

4. วงจรการยกระดับผลสัมฤทธิ์เชิงระบบ (SAEC): นวัตกรรมกระบวนการเพื่อคุณภาพผู้เรียน

จากการสังเคราะห์ข้างต้น นำไปสู่ข้อเสนอทางวิชาการในรูปแบบ "วงจรการยกระดับผลสัมฤทธิ์เชิงระบบ (Systemic Achievement Enhancement Cycle: SAEC)" ซึ่งประกอบด้วยระยะขับเคลื่อน 4 ระยะ ที่มีความต่อเนื่องและหมุนเวียนเป็นวัฏจักร ดังนี้

ระยะที่ 1: การวินิจฉัยและกำหนดเป้าหมายบนฐานข้อมูล (Systemic Diagnosis)

จุดเริ่มต้นสำคัญที่สุด คือการเปลี่ยนมุมมองต่อข้อมูล O-NET สถานศึกษาต้องเลิกมองผลสอบเป็นเพียงตัวเลขสรุปผล แต่ต้องใช้เป็นเครื่องมือทางคลินิก โดยการปรับเปลี่ยนบทบาทของ O-NET นี้ สอดคล้อง

กับแนวทางการประเมินเพื่อการวินิจฉัยระดับสากล ที่มุ่งเน้นความถูกต้องภายนอก และการนำผลลัพธ์ไปใช้ประโยชน์จริงสำหรับผู้เรียน มากกว่าการทดสอบเพื่อจัดอันดับเพียงอย่างเดียว (Laanpere, 2019)

กระบวนการ: จัดตั้งทีมงานวิเคราะห์ฝั่งข้อสอบควบคู่กับการวิเคราะห์ผลรายข้อ เพื่อระบุจุดอ่อนเชิงสมรรถนะของผู้เรียนอย่างเจาะจง และนำมาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากห้องเรียน เพื่อค้นหารากเหง้าของปัญหา

เป้าหมาย: กำหนดเป้าหมายเชิงพฤติกรรมที่ท้าทายซึ่งมุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่สมรรถนะผู้เรียน ไม่ใช่แค่เป้าหมายคะแนนเพิ่มขึ้น

ระยะที่ 2: การสร้างศักยภาพและออกแบบนวัตกรรม (Capacity Building & Co-Design)

เมื่อทราบปัญหาแล้ว การแก้ปัญหาก็ต้องเริ่มที่ทุนมนุษย์

กระบวนการ: ใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่เข้มข้น เพื่อให้ครูและผู้บริหารได้ออกแบบร่วม (Co-design) นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ (Instructional Innovation) หรือแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-based Lesson Plan) ที่ตอบสนองต่อปัญหาที่วินิจฉัยพบ

บทบาทผู้บริหาร: เปลี่ยนจากผู้สั่งการเป็น "ผู้อำนวยความสะดวกทางปัญญา" (Intellectual Facilitator) ที่จัดสรรทรัพยากรและเวลาให้ครูได้ทำงานร่วมกัน

ระยะที่ 3: การนำไปใช้และปรับปรุงผ่านวงจรปฏิบัติการ (Iterative Implementation)

ระยะนี้คือหัวใจของศาสตร์แห่งการพัฒนา โดยนำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติจริงผ่านวงจร PDSA

Plan: วางแผนการทดลองใช้นวัตกรรมในระดับชั้นเรียนหรือกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็ก

Do: นำไปปฏิบัติจริงตามแผนที่วางไว้

Study: เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างรวดเร็ว เพื่อดูผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง เปรียบเทียบกับเป้าหมาย

Act: สะท้อนผลและปรับปรุงแก้ไขทันทีโดยไม่ต้องรอจบภาคเรียน หากนวัตกรรมไม่ได้ผลต้องกล้าที่จะล้มเลิกและเริ่มใหม่

เป้าหมาย: สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ที่มองความผิดพลาดเป็นโอกาสในการพัฒนา และเน้นความคล่องตัวในการแก้ปัญหา

ระยะที่ 4: การจัดการความรู้และขยายผล (Knowledge Scaling)

เมื่อค้นพบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่ผ่านการพิสูจน์ทราบแล้วจากการทดลองในระยะที่ 3 จะต้องไม่ปล่อยให้มันเป็นเพียงความรู้เฉพาะตัวบุคคล (Tacit Knowledge)

กระบวนการ: ดำเนินการถอดบทเรียน (Lessons Learned) เพื่อแปลงความรู้ให้เป็นระบบ

การขยายผล: ขยายผลจากระดับห้องเรียนสู่ระดับสายชั้นและระดับโรงเรียน เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพใหม่ให้กลายเป็นวิถีปฏิบัติปกติขององค์กร (Institutionalization)

ภาพที่ 1 วงจรการยกระดับผลสัมฤทธิ์เชิงระบบ (Systemic Achievement Enhancement Cycle: SAEC)

ที่มา: ผู้เขียนสร้างขึ้นโดยใช้ Canva (<https://www.canva.com>)

การอภิปรายผล (Discussion)

การนำกรอบแนวคิด SAEC มาประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษาไทย จำเป็นต้องมีการอภิปรายผลเชิงวิพากษ์ เพื่อทำความเข้าใจพลวัตและความท้าทายที่อาจเกิดขึ้น ดังนี้

1. ความลักลั่นระหว่างผลลัพธ์ระยะสั้นกับการพัฒนาระยะยาว

ประเด็นท้าทายที่สุดคือความขัดแย้งระหว่างเป้าหมายของ SAEC ที่เน้นกระบวนการพัฒนาระยะยาว กับความคาดหวังของสังคมและหน่วยงานต้นสังกัดที่ต้องการเห็นตัวเลขคะแนน O-NET สูงขึ้นในทันที งานวิจัยของ Fullan (2016) และ Leithwood และ Sun (2012) ยืนยันตรงกันว่า การติวข้อสอบอาจเพิ่มคะแนนได้ชั่วคราวแต่ไม่ยั่งยืน ในขณะที่การสร้างระบบการเรียนรู้ต้องใช้เวลา ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายต้องมีความอดทนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Patience) โดยยอมรับผลสัมฤทธิ์ที่อาจทรงตัวในช่วงแรกของการปรับระบบ เพื่อแลกกับการเติบโตแบบก้าวกระโดดและยั่งยืนในระยะยาว

2. การเปลี่ยนผ่านบทบาท: จากผู้รับคำสั่งสู่ผู้ร่วมออกแบบ

SAEC เสนอให้ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนตามตำรามาเป็นนักวิจัยในชั้นเรียนที่ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ครูคือตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด แต่ในทางปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงนี้ท้าทายวัฒนธรรมอำนาจในระบบราชการไทย ที่มักคุ้นชินกับการสั่งการจากบนลงล่าง ความสำเร็จของโมเดลนี้จึงขึ้นอยู่กับความกล้าหาญของผู้บริหารสถานศึกษาในการกระจายอำนาจทางวิชาการให้แก่ครูหน้างาน

3. ความท้าทายในการนำมาตรฐานสากลมาปรับใช้ในบริบทท้องถิ่น

แม้ SAEC จะสังเคราะห์จากทฤษฎีสากลที่ประสบความสำเร็จในกลุ่มประเทศ OECD แต่โรงเรียนไทยมีความเหลื่อมล้ำสูง ทั้งด้านขนาดและทรัพยากร การนำโมเดลไปใช้โดยปราศจากการปรับบริบทอาจเกิดปัญหา โดยเฉพาะกระบวนการวินิจฉัยข้อมูลที่ต้องอาศัยทักษะทางสถิติ ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จึงจำเป็นต้องมีกลไกพี่เลี้ยงจากเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษาเข้ามาหนุนเสริม

ข้อจำกัดของการศึกษา (Limitations of the Study)

บทความนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสารที่สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงนวัตกรรม จึงมีข้อจำกัดที่ควรตระหนัก ดังนี้

1. ขาดการพิสูจน์ทราบเชิงประจักษ์ในพื้นที่: กรอบแนวคิด SAEC ยังเป็นเพียงโมเดลทางทฤษฎีที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากวรรณกรรมเท่านั้น ยังไม่ได้ผ่านการทดลองใช้ในโรงเรียนนำร่องเพื่อประเมินผลกระทบเชิงปริมาณต่อคะแนน O-NET จริง
2. อคติในการคัดเลือกเอกสาร: แม้จะมีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกที่ชัดเจน แต่เอกสารส่วนใหญ่อ้างอิงจากบริบทของประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งมีบริบททางวัฒนธรรมและทรัพยากรที่แตกต่างจากประเทศไทย การนำไปใช้จึงอาจเผชิญปัจจัยแทรกซ้อนที่งานวิจัยนี้ยังครอบคลุมไม่ถึง
3. ข้อจำกัดด้านตัวแปร: การศึกษานี้มุ่งเน้นที่ตัวแปรด้านกระบวนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้เป็นหลัก โดยมิได้ครอบคลุมถึงตัวแปรด้านเศรษฐกิจฐานของผู้ปกครอง หรือปัจจัยด้านโภชนาการและพัฒนาการเด็ก ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์เช่นกัน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Recommendations)

การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในบริบทที่มีความซับซ้อนสูงอย่าง O-NET จำเป็นต้องก้าวข้ามกับดักของการตีความเพื่อสอบ ไปสู่การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เข้มแข็งผ่านกรอบแนวคิด SAEC ซึ่งเน้นการสร้างสมรรถนะเชิงระบบที่ยั่งยืน เพื่อให้กรอบแนวคิดนี้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและก้าวข้ามข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง บทความนี้ขอเสนอแนะกลไกการขับเคลื่อนใน 3 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย: จากการควบคุมสู่การสนับสนุนเชิงรุก

กระทรวงศึกษาธิการควรพิจารณาปรับเปลี่ยนทิศทางการใช้ผลสอบเพื่อตัดสินใจให้คุณให้โทษ ไปสู่ความรับผิดชอบที่เน้นความซื่อสัตย์และการสนับสนุน โดยเสนอให้จัดตั้งพื้นที่นวัตกรรม O-NET ให้แก่โรงเรียนที่สมัครใจนำโมเดล SAEC ไปใช้ โดยผ่อนปรนเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ระยะสั้น เพื่อเปิดพื้นที่ปลอดภัยให้โรงเรียนได้ทดลองวงจร PDSA โดยไม่ต้องกังวลกับผลกระทบต่อการเลื่อนวิทยฐานะ

2. ข้อเสนอแนะระดับองค์กร: สทศ. ในฐานะผู้อำนวยความสะดวกทางปัญญา

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) จำเป็นต้องยกระดับบทบาทจากผู้จัดสอบเป็นผู้ให้บริการข้อมูลอัจฉริยะ โดยการพัฒนาระบบ O-NET Smart Dashboard ที่มาพร้อมฟังก์ชันการวิเคราะห์เชิงสั่งการ (Prescriptive Analytics) ที่สามารถระบุจุดอ่อนรายตัวชี้วัดและเชื่อมโยงกับคลังทรัพยากรการเรียนรู้ได้ทันที เพื่อลดภาระงานในการวิเคราะห์ข้อมูลของครู

3. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ: การผนวก SAEC เข้ากับงานประจำ

เพื่อแก้ปัญหาภาระงานล้นมือ สถานศึกษาไม่ควรสร้างโครงการใหม่ แต่ควรใช้กลไกที่มีอยู่แล้วเป็นยานพาหนะในการขับเคลื่อน เช่น การกำหนดให้ชั่วโมง PLC (ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ) เป็นช่วงเวลาสำหรับการดำเนินการในระยะเวลาการออกแบบร่วม และระยะการสะท้อนผลของวงจร SAEC อย่างเป็นทางการ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชลธิชา เพชรานรากร, วรกฤต เกื่อนช้าง และสุพรต บุญอ่อน. (2563). การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) โดยใช้วงจรคุณภาพตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 8(2), 271-284. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jgsnsbc-journal/article/view/248058/167690>
- ปนัดดา หัสปราบ และนันทนา จันทพันธ์. (2565). แนวทางพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ. *วารสารการทดสอบและการประเมินทางการศึกษาระดับชาติ*, 3(2), 110-128. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JOURNALNIETS/article/view/258784/175030>
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2565). *แผนยุทธศาสตร์ 20 ปี สทศ. ช่วงระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. <https://www.niets.or.th/th/catalog/view/3829>
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2568). *ค่าสถิติผลการทดสอบ*. <https://catalog.niets.or.th/group/examresult>
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2567). *ผลการประเมิน PISA 2022 ด้านความคิดสร้างสรรค์*. <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-22/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579*. พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *รายงานการศึกษาการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจากผลการทดสอบ O-NET และ PISA*. 21 เซ็นจูรี.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2559). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 18). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุมาพร เขื่อนอก. (2563). แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร [การศึกษา ค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร]. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, E., Cunningham, K. M. W., & Richardson, J. W. (2024). Framework for implementing improvement science in a school district to support institutionalized improvement. *Education Sciences*, 14, 770. <https://doi.org/10.3390/educsci14070770>
- Bryk, A. S., Gomez, L. M., Grunow, A., & LeMahieu, P. G. (2015). *Learning to improve: How America's schools can get better at getting better*. Harvard Education Press.
- EDEN Digital Learning Europe. (2022, December 8). *EDEN 2022 AC - Mart Laanpere - "Building the digital education ecosystem in Estonia"* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Ok1EKOi0_Gk
- Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change* (4th ed.). Teachers College Press.
- Hanover Research. (2020, August). *A systems approach to support school improvement*. <https://schools.utah.gov/ulead/uleadfiles/reports/bestpractice/Best%20Practices%20for%20A%20Systems%20Approach%20to%20School%20Improvement.pdf>
- Laanpere, M. (2019). *Recommendations on assessment tools for monitoring digital literacy within UNESCO's digital literacy global framework*. UNESCO Institute for Statistics. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366740>
- Leithwood, K. A., & Sun, J. (2012). The nature and effects of transformational school leadership: A meta-analytic review of the unpublished research. *Educational Administration Quarterly*, 48(3), 387-423. <https://doi.org/10.1177/0013161X11436268>
- Ng, P. T. (2017). *Learning from Singapore: The power of paradoxes*. Routledge.
- OECD. (2023). *PISA 2022 results (Volume I): The state of learning and equity in education*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>
- Sahlberg, P. (2021). *Finnish lessons 3.0: What can the world learn from educational change in Finland?* Teachers College Press.

The Center for School Turnaround and Improvement. (2024). *Strategies and suggestions for using the Four Domains for Rapid School Improvement framework*. WestEd.
<https://csti.wested.org/wp-content/uploads/2024/09/Strategies-and-Suggestions-Four-Domains.pdf>